

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Redactie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Pasteursingel 29b, Rotterdam-7

H. J. VAN DER KWAST — AMSTELVEEN

Jezus Christus in het Nieuwe Testament

Jezus spreekt zalig

Matth. 5 : 1-12

Voordat ik de tekst met u bespreek, maak ik een paar inleidende opmerkingen. Steeds komt bij dit gedeelte uit het evangelie de vraag naar voren: Wie zijn toch de armen, treurenden e.a. die hier worden zaliggesproken. Gelden deze woorden en het vervolg van deze rede een kleine kring van getrouwen, b.v. de discipelen, van wie een bijzondere inzet wordt gevraagd met als beloning een bevoorrechtiging boven anderen.

Richt Jezus zich hier tot een geestelijke elite, die zoals men zegt het evangelie waar moet maken in de wereld.

Zijn deze woorden ook bestemd voor de schare, die hem volgde of — en dat doet in onze dagen weer opgeld — richt Jezus zich tot alle armen en verdrukten in deze wereld zonder onderscheid.

Om tot een recht inzicht in deze te komen moeten we onze aandacht eerst richten op Hem, die hier spreekt.

Het zal voor u geen vraag zijn, wie Jezus van Nazareth is. U weet uit uw bijbel, dat Hij niet zo maar, plotseling in deze wereld verscheen als één of andere bevrijder. Neen, Hij was de beloofde profeet, priester en koning in wie God al de beloften aan Zijn volk kwam vervullen. In Hem was het koninkrijk van God gekomen. Toen Jezus de bergrede uitsprak, was er al een groep mensen om Hem vergaderd, de bekende discipelen, maar ook anderen, die Gods beloften kenden, kwamen vol verwachting tot Hem. De samenvergadering van allen, die de Vader Hem gegeven had,

was dus al begonnen en als Hij dit op de berg a.h.w. voor Zich ziet spreekt Hij over allen die gelovig tot Hem komen als de door God gemachtigde Koning het „zalig“ uit.

Zo zijn deze woorden een proclamatie van de door God aan de gemeente van alle tijden gegeven koning en is duidelijk voor wie deze woorden bestemd zijn.

Jezus spreekt zalig, dat deed Hij toen en nu.

Daarom, en dit is de tweede opmerking, de zaligspreekingen zijn geen vriendelijke raadgevingen, of spreken naar de wijsheid van mensen, neen, zij vormen een korte, blijde en feestelijke prediking van het evangelie van het koninkrijk. Jezus leert ons hier, let u op het slot van vers 3 en van vers 10, van wie het koninkrijk der hemelen is. Het is van de hier genoemde armen, treurenden tot de vervolgdten toe. Ook leert Hij ons van de weldaden in dit rijk: er is vertroosting, de aarde is de erfenis, er is verzadiging, barmhartigheid, reinheid en vrede zelfs in vervolging.

De laatste opmerking: het kan zijn dat iemand een bijbelvertaling voor zich heeft liggen, b.v. Goed nieuws, waarin het woord zalig is vervangen door gelukkig. Daarmee is de inhoud niet dichterbij gebracht, integendeel hier dreigt een vermindering van het evangelie.

Wat is geluk? Ieder mens wil gelukkig zijn. Maar als u nu leest wie hier zalig gesproken worden ziet u het verschil tussen wat Jezus zaligheid noemt en wat de mensen geluk noemen.

U moet daarom letten op de tegenstellingen in de verzen drie tot zes en negen tot twaalf, tussen het „zalig“ dat Jezus spreekt en de omstandigheden, waarin deze zaligen verkeren. Men noemt dit paradoxen, d.w.z. schijnbare tegenstellingen; zij zijn karakteristiek voor de door de Heiland hier gekozen vorm van evangelieprediking.

Het koninkrijk der hemelen doet zich dikwijls aan ons voor als een onbestaanbare, omgekeerde wereld, daarin zijn de laatsten de eersten, de zwakken sterk, de ar-

men rijk, daar hebben niet de brutalen de halve wereld, maar beërven de zachtmoedigen hemel en aarde!

Deze tegenstellingen worden overwonnen in het leven van hen, die het geheim van het koninkrijk kennen.

Er is dus een groot verschil tussen het **geluk van de wereld** en de **zaligheid in Christus' rijk**.

Bij de zaligheid hoort het kruis, u ziet dat staan in vers 10 bij de vervolgdten.

Hoe kan het ook anders, want de Koning van dit rijk, de eerste onder de hier genoemde armen en zachtmoedigen is Jezus Christus Zelf.

Wie zalig wil zijn kiest voor het kruis.

Mensen willen wel gelukkig zijn, maar zalig...

Als we nu de tekst voor ons nemen, treffen we daarin tweemaal vier zaligspreekingen aan. In vers drie t/m zes wijst Jezus ons aan waar we de burgers van het nieuwe rijk moeten zoeken. Het gaat in deze vorm van evangelieverkondiging om de vervulling van Gods beloften aan Zijn volk, zei ik u reeds.

In heel het oude testament vindt u die beloften, bij de zaligspreekingen moet u vooral denken aan het „Welzalig“ dat u zo dikwijls in de Psalmen en ook in de Spreuken vindt.

De beloften worden vervuld door de van God gegeven Koning, ik wijs u op Psalm 72: daar leest u van de koning, die de ellendigen recht verschafft en de armen redt. Het gaat dus om de koninklijke gerechtigheid die in de genadeheerschappij in Christus tot werkelijkheid zal worden.

Ik weet dat er van de teksten over de armen en verdrukten misbruik wordt gemaakt door wat men noemt maatschappij-kritische theologen, maar dit mag ons geen aanleiding geven om woorden hier gebruikt te vergeestelijken. U moet bij de armen in vers drie dus denken aan gewoon arme mensen, die maatschappelijk verdrukt of achtergebleven zijn. Wanneer er staat: arme van geest, dan spreekt hij de armoede, want die doortrekt het hele leven en drukt een mens neer. Ik wijs daarbij op Jes. 66 : 4 waar u leest van de ellendige, de verslagene van geest.

In de psalmen en de profeten (Jesaja 61) komt u die armen steeds tegen. U hoort hun klachten in hun strijd en moeiten over hun lot, denkt u aan psalm 73.

Maar hiermee is niet alles gezegd, want deze armen zijn tevens degenen, die in hun nood aan God vasthouden en van Zijn koninklijk ingrijpen hun hulp en heil verwachten.

Zo is ook duidelijk aan het worden, wie de treurenden (vers 4) zijn. Het zijn niet alle mensen die leed hebben of rouwdragen zonder meer. U moet ook niet uitsluitend denken aan mensen die bedroefd zijn om hun zonden, al zijn we dan dicht bij de buurt. Het gaat om het leed in de wereld dat Gods kinderen lijden onder de zo voor het oog ongestoorde doorwerking van de macht van de vorst der duisternis, die op alle fronten lijkt te overwinnen. Het is de droefheid van hen, die zich steeds meer vreemdeling gaan voelen in de ontwikkelingen in deze wereld, die verlaagd uitzien naar de rechtvaardiging en overwinning van Gods genade in deze verzondigde wereld.

De zachtmoedigen (vers 5) zijn niet wat half-zachte mensen, die alles over zich heen laten gaan en maar berusten. Van Jezus weten we dat Hij zachtmoedig was. Hij nam toen Hij verdrukt werd zijn lot niet in eigen hand, maar in vertrouwen op de Hem toegezegde overwinning, kon Hij verzagen en overgeven. Zachtmoedigheid is geen zwakte, maar kracht van omhoog. Zo zijn hier de zachtmoedigen zij, die in hun armoede en leed het recht niet in eigen hand nemen, soms kunnen ze dat niet eens, maar ze willen het ook niet, want ze vertrouwen op Hem die hun haastig recht zal doen.

Als we lezen van hongerigen en dorsten naar de gerechtigheid (vers 6) hebben we de neiging om te denken aan iemand als Maarten Luther, die met zijn God worstelde om de vrede en eindelijk rust vond in de bevrijdende boodschap over de gerechtigheid Gods

In dit nummer:

Pagina 331

Ds H. J. v. d. Kwast,
Jezus Christus in het Nieuwe Testament. (Jezus spreekt zalig)

Pagina 332

Drs H. de Jong,
Onze naam

Pagina 333

Prof. C. Veenhof,
Het komende Convent

Pagina 334-335

D. W. L. Milo,
De vreugde van de liturgie

Pagina 336

Drs H. E. S. Woldring,
Het werk wordt voortgezet
H. J. Vermeulen,
Over Taizé

Pagina 337

Boekbesprekingen

in de verzoening van de zonden door het bloed van Christus. U weet dat is een schone zaak. Maar in onze tekst nu gaat het over de koninklijke gerechtigheid van Christus zagen we herhaalde malen. Wij leven in een wereld vol onrecht. Uit onze bijbel weten we dat het een zondige toestand is, in strijd met Gods gerechtigheid, wanneer miljoenen mensen hongeren lijden, anderen verdrukt worden en als geweld en onrecht zoveel verwoesting aanrichten. Dit laat daarom een gelovige niet met rust en zo komt er in zijn leven een honger naar een andere wereld die vol is van gerechtigheid. Nu aan deze mensen, die in hun nood en de nood van anderen hun hoop op God stellen en de goede strijd daarvoor strijden beschikt nu onze Here Jezus Christus: vertroosting, het uitzicht op verzadiging met gerechtigheid in zijn rijk: eens zal dit volkomen zijn als Hij alle tranen van de ogen wist in het nieuw Jeruzalem, maar dit rijk is er reeds de eeuwen door, de tekenen staan opgericht in de wereld en de vertroosting is kracht in het leven van allen die het geheim kennen.

Het valt op dat in de verzen 7 t/m 9 het **zalig** wordt uitgeroepen over mensen, die wat men noemt bepaalde zedelijke eigenschappen bezitten: zij zijn barmhartig, rein van hart en vredestichtend.

U weet allen wel, dat zich hier geen farizeese invloed in die zin laat gelden, dat de mens zich door barmhartigheid en reinheid de genade van het koninkrijk moet verwerven. Ook hier geldt dat deze woorden proclamaties van de koning zijn. Ik kan dit het best duidelijk maken t.a.v. de reinen van hart (vers 8). Zoals de armoede heel de mens doortrekt, ook zijn geest, zo is de reinheid in het koninkrijk niet een zaak van uitwendig reinigen gelijk dit vaak bij de joden in die dagen het geval was, maar een reiniging van hart en leven, psalm 24:4: „die rein van handen en zuiver van hart is”.

Maar wie zal zich durven aanmelden, wanneer in deze psalm deze mensen worden opgeroepen in het heiligdom te komen. Ook al is de kennis wel eens wat oppervlakkig, allen hebben we weet van ons boos en zondig hart. Jezus zegt in Joh. 15 vers 3 tot de zijnen: „gij zijt nu rein om het woord dat ik tot u gesproken heb”. In het genade-woord van Christus ligt de vrijmoedigheid om op te gaan als reine van hart voor allen, die Zijn eigendom zijn. Wij mogen geloven wat onze Meester over ons zegt.

Zo moeten we deze zaligsprekingen verstaan. De koning spreekt in zijn volmacht en dan spreekt hij niet zo maar iedereen rein, hij spreekt wie Hem aanneemt rein. Zo noemt Hij nu zalig de barmhartigen, reinen van hart en de vredestichters. In deze proclamatie, dit machtswoord, werkt nu de genade zo op het leven in, dat de aangesprokenen kracht ontvangen om te worden wat ze in Christus zijn. Een mens, die zich in de barmhartigheid Gods verlost weet van zijn zware schuld, zal zijn broeder niet bij de keel grijpen om een kleinigheid, maar barmhartig zijn en de reine van hart zal niet geloven in de overwinning van de zonde, maar in oprechtheid met zijn God leven.

Dikwijls wordt ons hart getrokken naar het woord: zij zullen God zien in vers 8.

Hier zou een aparte lezing over te houden zijn. Nu moet ik volstaan met te zeggen dat wij in deze bedeling de Here niet kunnen zien met natuurlijke ogen; Hij bewoont een ontoegankelijk licht.

Er is voor de mens geen directe toegang tot God; een mens moet luisteren naar het Woord en door de Geest de Here uit Zijn woord leren kennen. Daarbij moeten we het doen met het woord van onze Meester: Wie mij gezien heeft, heeft de Vader gezien, d.w.z. die heeft door het geloof God gezien in zijn werken van genade en gericht in Christus in de wereld en in ons leven.

Rest mij nog een woord over de vervolgd.

Zalig de vervolgd, daar ziet u het al genoemde kruis van Chris-

tus. Ik denk aan Paulus en Silas, die tot bloedens toe geslagen in Filippi in de gevangenis in hun ellende God lof zongen in de nacht en ik denk aan de kracht van dit rijk toen een aardbeving hun boeien deed breken. Het is genade om de vervolging te aanvaarden en het kruis op te nemen. De zegen die er is onder het kruis is één van de meest blijde en verwonderlijke ervaringen in de komst van het rijk.

Aan vervolging en smaad ontkomen de burgers van het rijk niet. Er is allerlei vervolging in de wereld en zelfs in de kerk. Jonge mensen, die voor Jezus kiezen moeten weten dat ze daarvoor wel eens een zware tol moeten betalen. Maar er is geen reden voor angst en droefheid, verblijdt en verheugt u, er is levensbloei onder het kruis en de belofte voor de toekomst.

H. DE JONG — AMSTERDAM

ONZE NAAM

De laatste tijd bestaat er over onze kerkelijke zelfaanduiding enige onzekerheid, om niet te zeggen: verwarring. In het nummer van ons blad van 18 oktober 1974 (18e jrg. no. 38) staat een rectificatie te lezen, als volgt: „In het berichtje over de beroepbaarstelling van kandidaat H. A. Strating vorige week werd abusievelijk vermeld: 'in de Nederlandse Geref. Kerken'. Dit had moeten zijn: 'in de Geref. Kerken Vrijg. (buiten verband)'.

Ik heb dit bericht opgevat als een bescheiden doch beslist protest tegen het gebruik van een naam voor onze kerken, die weliswaar gesuggereerd, maar toch niet officieel aangenomen is. Aan het opkomende gebruik van deze naam wordt weliswaar geen halt toegevoerd — wie zou dat onder ons ook kunnen? — maar iemand, ik weet niet wie, geeft te kennen, geen of voorshands geen prijs te stellen op deze naam.

Het is genoegzaam bekend, dat het Informatieboekje-1974 van onze kerken is voorop gegaan met onze kerken aan te duiden als nederlandse gereformeerde kerken. Dit was echter volgens het voorwoord niet als naam bedoeld. „Deze term moet evenwel niet als een **eigenaam**, maar als een **soortnaam** worden opgevat”. Zoals te verwachten was, is dit onderscheid voor de bredere kerkelijke journalistiek te subtiel gebleken. Het dagblad Trouw vatte het op als de introductie van een naam.

Eerder, reeds in de zomer van 1972, hebben de Gereformeerde Kerken (Vrijgem.) te Oosterbeek/Wolfheze, Velp (G.) en Doesburg aan de commissie voor contact met de Hoge Overheid, die zich op de naam van de kerken moest beraden, een uitgewerkt voorstel gedaan om onze kerken voortaan „De Nederlands Gereformeerde Kerken” te noemen. Let wel, de-

Kerkelijk Leven

ze kerken spraken bewust van 'Nederlands' in plaats van 'Nederlandse' om daarmee het specifieke karakter van eigen-naam te benadrukken. Het Informatieboekje, dit onderscheid overnemende, sprak dan ook van Nederlandse Geref. Kerken, om zo de indruk van een eigen-naam te vermijden. Om dezelfde reden werd het bepalend lidwoord (de) weggelaten.

Blijkbaar zagen uitgever en redacteur van het blauwe boekje iets in de door Velp e.a. voorgestelde naam en wilden ze naar vermogen de invoering ervan bevoorderen. Het boven geciteerde persbericht bewijst dat de aanduiding inderdaad als eigen-naam weerklinkt vindt en hier en daar al dienst begint te doen. Met andere woorden: als we er nog iets van willen zeggen, moeten we gauw wezen, anders is de naam een feit.

—o—

Wat ervan te zeggen? Dat er aarzelingen en reserves zijn ten aanzien van de naam 'Gereformeerde kerken (buiten verband)' of zelfs 'Vrijgemaakt Gereformeerde Kerken (buiten verband)' of iets dergelijks, zal wel niemand verbazen. Niet alleen is het een lange naam (onevenredig lang gerekend naar ons ledenaantal), maar hij herinnert ook aan een pijnlijk stuk verleden, waarin wij buiten het verband van de vrijgemaakte synodale organisatie zijn komen te staan. Ook herinnert de naam eraan, dat er sindsdien formeel nog nooit een nieuw kerkverband is ontstaan. En dan spreken we alleen nog maar over de binnen-

kerkelijke moeite, die we er mee hebben. Naar buiten toe is deze naam helemaal een onding en treedt ze de eerste beginselen van de propaganda-kunst met voeten. Het is echt een naam om je voor te schamen. Zoals ik me als kind geschaamd heb voor de aanduiding 'artikel-één-en-dertigers'.

Jan Wolkers heeft een roman geschreven 'Kort amerikaans'. Zo kan ik me over een tiental jaren een gewond boek voorstellen onder de titel 'Buitenverbands'. Wat doen we onze kinderen aan met zo'n naam!

Toch vraag ik me af, in hoeverre wij zelf, persoonlijk maar ook kerkelijk, verantwoordelijk zijn te stellen voor de naam die we dragen. Is het toch niet zo, dat je een naam krijgt, in plaats van kiest? Het zijn of de buitenstaanders (zoals in Antiochië, Hand. 11:26) of de omstandigheden, die aan een kerk een naam geven. En niet altijd zijn we daarbij zo gelukkig af als de antiocheense gelovigen, die door de buitenwacht 'christenen' genoemd werden. Ons lot in dezen ligt ook wel eens in handen van de spotters. Zoals sommige merkwaardige familie-namen onder ons te herleiden zijn tot wat in vroeger tijd dronken regenten van een weeshuis over een vondeingetje als naam hebben vastgesteld. Men kan daar na eeuwen nog woedend over worden, maar het is iets anders, het ongedaan te maken. Daar komt veel, te veel voor kijken.

Je ziet soms, dat zulke getroffen een meer bewonderenswaardige weg inslaan. Dat ze namelijk ingaan op de uitdaging, die in hun lachwekkende naam ligt opgesloten en door een krachtige persoonlijkheidsontplooiing over het ongerief triomferen. Je laat het wel uit je hoofd om met hen te spotten om hun naam wil; hun faam dekt hun naam toe. — Zou dat voor ons ook niet te proberen zijn?

—o—

Een zelf uitgedachte naam, hoe mooi ook, lijkt me maakwerk toe. Ik ben zelfs geneigd te zeggen: hoe mooier, hoe onechter. Ik bedoel dit niet sarcastisch, alsof ik onze kerken lelijk zou vinden. Ik vind onze kerken niet te lelijk voor een mooie naam, maar te gewoon, te gering. „Bijna tot niets ben ik teruggebracht” — zingt de nieuwe berijming van ps. 119. Het vers (33) zou op ons gemaakt kunnen zijn. En dan de naam 'Nederlands Gereformeerde'? Dat is een naam om een toga bij aan te schaffen. Heus, dit is te deftig. Bovendien, wat moet die nationaleitsaanduiding in een kerknaam? Moeten we niet iets leren uit het secularisatie-proces, dat Nederland als geheel van de gereformeerde religie vervreemd heeft? Zitten we met zo'n naam niet te veel bij het verleden? Is bijvoorbeeld het Nederlands Dagblad kenmerkend Nederlands? En staan in 'Nederlandse Gedachten' wel zulke bij uitstek nederlandse gedachten? Moet je daarvoor niet teveel op het verleden letten om dit vol te houden? We moeten, meen ik, ernstig rekening houden met een aanbrekende periode van vreemdelingschap voor de christelijke gemeente in Nederland. Moet je dan in een kerkelijke naamgeving het woord 'nederlands' gaan invoeren? Waar het al in een kerknaam voorkomt — soit, maar er nu nog mee te beginnen lijkt

me mosterd na de maaltijd. Zeker, naast namen als 'Australisch Gereformeerd', 'Canadees Gereformeerd' enz. is er voor de naam 'Nederlands Gereformeerd' wat te zeggen. Het is alleen jammer, dat wij met deze inderdaad bestaande kerken niet in officiële correspondentie staan. Voor de binnenverbanders, bij wie dat wel het geval is, zou het een argument zijn. Voor ons niet. Overigens klinkt 'Canadian Reformed' in Canada zelf ook veel te pretentius.

—o—

Ik zou dan daartegenover toch nog wel een lans willen breken voor de naam, die we nu, zij het ook niet officieel, dragen, die van Vrijgemaakt Gereformeerde Kerken (buiten verband). Heeft deze naam niet vóór, dat hij treffend juist is? Dat 'buiten verband' — is dat niet precies raak? Niemand moet mij nu misverstaan. 'Buiten verband' is een situatie-tekening. Niemand mag er een program in zien. 'Zonder verband', dat zou een kerkordelijke keuze betekenen, maar 'buiten verband' geeft de toestand aan, die ontstaan is, nadat wij buiten het landelijk verband van de vrijgemaakte kerken geraakt zijn. Tegelijk duidt het de ruimte aan, die we gekregen hebben om over kerkverbandelijke zaken met elkaar vrijelijk na te denken. Onze situatie is in dit opzicht tamelijk uniek. Geen enkele kerk is op dezelfde wijze als wij in staat om van de grond af en werkelijk openstaand voor meerdere mogelijkheden over het voor en tegen van een kerkverband te discussiëren. We hebben niet alleen de

vrijheid, maar tegelijk ook de verplichting om dit onbevangen, zonder vrees en diepgaand te doen. Dat is een historische roeping die ons toevalt, nu van zovele systemen de gebrekkigheid en zelfs het échec gebleken is. Van deze roeping moeten wij ons niet laten afbrengen, ook niet door medechristenen, die zeggen: als jullie een kerkverband en een naam (!) hebben, dan komen we. Laten we liever het gesprek over deze dingen zo trachten te voeren, dat ook andere kerken geïnteresseerde luisteraars worden. Zo bezien duidt de naam 'buiten verband' op de toewijding aan een probleem dat alle kerken aangaat. We zijn om zo te zeggen, een kerkelijke proefpolder. Wij hebben dat niet gezocht. Dat zou ook weinig overtuigend zijn. We zijn in die situatie gebracht. Daarom durf ik deze dingen ook te zeggen. Natuurlijk is de aanduiding 'buiten verband' beperkt houdbaar; maar wie weet, kan het er nog eens helemaal af, zonder dat er iets anders voor in de plaats hoeft te komen. Ik bedoel het moment, dat ook de aanduiding 'binnen verband' overbodig zal zijn geworden.

—o—

En wat het bezwaar betreft, dat onze kinderen lijden onder die naam, — zouden we ze niet gewoon kunnen leren met 'gereformeerd' te antwoorden op de vraag naar wat ze kerkelijk zijn? Zij zullen dan meestal toch nog genoeg hebben uit te leggen, wat dat is. De nadere verfijningen van het gereformeerd-zijn kunnen dan ter sprake komen in contacten met werkelijk belangstellenden.

C. VEENHOF — KAMPEN

Het komende Convent

Op 30 november a.s. komt, zo de HEERE wil, het (voortgezette) Convent van kerken bijeen dat weer zal spreken over het samenleven der kerken. Ik heb goede moed gekregen dat deze vergadering tot een eenparig besluit daaromtrent zal komen. Die hoop werd bevestigd door het artikel van ds Holwerda dat in het nummer van 8 november in ons blad werd geplaatst. Ds Holwerda omschreef de grondvraag waar het in dat samenleven der kerken om gaat, als volgt: „Waar heeft de Heere in het N.T. machtsinstanties ingesteld die van Hem de opdracht kregen de gemeenten te regeren om in de problemen van de gemeenten uitspraak te doen?” Ik geloof dat dit inderdaad de grondvraag is waarom het in de discussies over het „kerkverband” gaat. Ds Holwerda beantwoordt de vraag kort en beslist met een: **die macht gaf Christus en dus het N.T. NOOIT en NERGENS.** Dit antwoord is naar mijn overtuiging geheel overeenkomstig de Schrift. Alle Gereformeerden en Geref. Kerken — de echte! — hebben dan ook precies hetzelfde

antwoord gegeven. Zelf heb ik dat reeds meer dan veertig jaar bij alle mogelijke gelegenheden en met alle mogelijke kracht betoogd. Ik zou talloze uitspraken kunnen geven waarin dit wordt uitgesproken. Ik wil er hier slechts één doorgeven. Een van Sikkel. Deze schreef het volgende: „Laat toch alle gedachte aan een **regerende synode** worden losgelaten, want dat is niets anders als... **de paus.** De **kerkeraden** regeren de kerken. En dat doen zij enkel en alléén naar **Gods Woord!** Daarom handhaven zij de belijdenis en oefenen zij de tucht. Maar dat doen zij weer alléén naar **Gods Woord!** De kerkeraden maken nu verder de klassen en synoden. Niet omgekeerd. Classen en synoden hebben hun bevoegdheid **van de kerkeraden.** Niet omgekeerd. En dat wel in gebondenheid aan de **kerkeraden**, die in art. 84 alle heerschappij over de ene kerk aan de andere kerken ontzegt. Een synode, die dus wetten of regelingen voor kerkeraden of voor tuchtgevallen maakt, of ze voor

Pastorale notities

Laat 'ns iets van je horen

Wij belijden een algemeen christelijke kerk. Dat zij niet is gelegen, gebonden of bepaald in een zekere plaats, maar dat zij is verspreid en verstrooid door de gehele wereld. De Bijbel spreekt van onze broederschap in de wereld. Ook die broederschap moeten we liefhebben. Hoe kunnen we met haar meeleven? Zeker, we kunnen aan haar denken in ons gebed, met name als we kennis dragen van haar verdrukking en vervolging. Maar kunnen we nog niet op een andere manier met haar contact oefenen? Ieder komt wel eens het adres te weten van broeders, zusters of gezinnen, die naar een ver land vertrokken zijn, of vanwege hun werkring moeten verkeren in streken, waar voor hen geen normaal kerkelijk leven te vinden is. Geloof u maar, dat verstrooide en vereenzaamde gelovigen in vreemde landen en andere werkdelen het bijzonder op prijs stellen, als ze door toezending van wat lectuur of een

preek, een blijk van meeleven ontvangen. Dat behoeft niet via een organisatie of stichting te lopen. In dit geval zou ik zeggen: liever niet. Juist een spontane uiting van persoonlijk meeleven per brief kan aanleiding zijn tot vruchtbare correspondentie. Daarmee worden eenzamen verkwikt in hun geestelijk isolement. Daardoor worden moedelozen opgebeurd. Daardoor worden in landen, waar de godsdiensttoefening op allerlei manier wordt bedreigd en bemoeilijkt, broeders en zusters in hun geloof gesterkt. En wat uzelf aangaat, u wordt rechtstreeks in aanraking gebracht met een concrete nood, zodat deze nood ook door u met name de HERE kan worden voorgelegd. Tegelijk wordt uw belangstelling wakker gehouden voor landen en volken, waar God ook Zijn kinderen heeft en waar Zijn Naam nog in gedachten is. Onze blik op de kerk is vaak nog zo beperkt en op ons eigen kringetje ingesteld, dat we vergeten dat de Heer door zijn Geest en Woord onder alle volk en natie Zijn Kerk vergadert, beschermt en onderhoudt. Laten wij onze broederschap, verstrooid en verspreid in de wereld niet vergeten. Een goede tijding uit een ver land is als koud water op een vermoeide ziel.

Bilthoven.

B. Telder

verkiezingen of voor Zondagsviering of voor stemrecht vaststelde, nam een **onwettig** besluit, en zette de pauselijke hoed op. Een synode is slechts een **tijdelijke** samenkomst tot openbaring van het kerkverband, die **niet de minste macht over de kerken heeft**, maar een **samenkomst van kerken is** (door middel van afgevaardigden of gezanten daarvan) om de betekenis van het kerkverband voor het heil der kerken en de eer des Heren te laten gelden en aan de roeping der gezamenlijke kerken naar buiten uiting te geven.

En als de vergadering afgelopen is, **dan is er geen synode meer; en dan is er geen classe meer;** dan zijn er slechts kerken en in iedere kerk, wanneer de opzieners samenkomen, **kerkeraad.** En die kerkeraad regeert zelf de gemeente naar Gods Woord in gebondenheid aan belijdenis en kerkenorde maar zonder verdere bepalingen, dan die hij zelf moet maken.” Dit woord van Sikkel is een zuivere vertolking van het Schriftuurlijke, Gereformeerde gevoelen. Daarin wordt, even radikaal als ds Holwerda dat doet, de idee van een synode die optreedt met de pretentie van de Heere de opdracht te hebben gekregen de gemeenten te regeren en in de problemen daarvan uitspraak te doen, afgewezen. En het staat voor mij rotsvast dat al onze kerken die ongereformeerde idee van een dergelijke synode even radikaal afwijzen. Deze overeenstemming is een van de gronden voor mijn vertrouwen dat het op 30 november goed zal gaan.

☆☆☆

Maar er is nog iets in het artikel van ds Holwerda dat mijn hoop op overeenstemming ten aanzien van het kerkelijk samenleven versterkte. Ds Holwerda vraagt daarin namelijk: „Niet over te gaan tot het in het leven roepen van een landelijk synodaal kerkverband, in de zin zoals het Convent van 24 novem-

ber 1973 een meerderheid zich daarvoor heeft uitgesproken.” Maar: „In dankbare erkenning van het feit dat er tussen de gemeenten een levende band des geloofs bestaat, aan die band verdere gestalte te geven door het sluiten van een verbond of federatie van gemeenten.”

Over deze vraag wil ik ook graag het een en ander opmerken.

In de eerste plaats dat men in het hanteren van het woord kerkverband zeer zorgvuldig moet te werk gaan. Er komt anders gauw misverstand.

Het woord „verband” kan nl. een zeer gevarieerde betekenis hebben. Namelijk al naar gelang van de combinatie waarin het voorkomt. Men spreekt van gezins-, familie-, stam-, verenigings-, staats-, universiteitsverband, enz. In elk van die verbandingen heeft dat „verband” uiteraard een andere kleur.

Nu is er ook het woord „kerkverband”!

Maar ook dat kan allerlei betekenis hebben! Men kan daarbij denken aan de band die de universele kerk, de wereldkerk als geheel, en alle plaatselijke kerken afzonderlijk met Christus hebben. Wij leven als gelovigen met elkaar in één „kerkverband” waarvan Christus het Hoofd is. Er is voorts een kerkverband van Rooms-Katholieke, Hervormde, synodaal-Gereformeerde, Methodistische, Vrij-Evangelische signatuur. Enz. Nu spreekt ds Holwerda van een „landelijk synodaal kerkverband.” En hij meent dat de vergadering van 23 november 1973 zich dáárvoor uitsprak.

Daar nu geloof ik niets van. Want het is zo dat de gereformeerden — de echte! — zich altijd en zelfs met grote felheid tegen de idee van een „synodaal kerkverband” hebben verzet! In de jongste kerkelijke moeilijkheden hebben dan ook onze kerken een dergelijk „kerkverband” met alle kracht **afgewezen!**

In het „Informatieboekje” heb ik aangetoond dat de kerken van Wormerveer en andere die slachtoffer waren geworden van de

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

De vreugde van de liturgie

(slot)

We hebben een goed woord gedaan voor de meest verbreide nieuwe psalmberijming en voor het nieuwe „Liedboek voor de Kerken”. Ze liggen binnen ons handbereik en we moeten wel iets beters hebben, willen we deze dingen verachten. Nu — we hebben niets beters, dacht ik. Onze kerken, voorzover van ons, hebben niet uitgeblonken in vruchten, die beantwoorden aan bekering en dankbaarheid. Laten we eerlijk zijn.

Trouwens, we zouden in de lijn van de Schrift, en in de lijn van Calvijn blijven, wanneer we dankbaar gebruik maakten van wat er vandaag op dit gebied beschikbaar is. De Schrift zegt op vele plaatsen: dat we de genade Gods met een nieuw lied moeten bezingen. De psalmen bieden ons veel gelegenheid; maar de 150 psalmen zijn alle uit het oude testament. Van de heilsfeiten uit het nieuwe testament hebben we maar enkele gezangen — en dan in oude versleten berijmingen vervat. Voor heilsfeiten van onze dagen gebruiken we vrijwel nooit een modern lied. Ook over de heilsfeiten van de eindverwachting zingen we vrijwel nooit. We brengen dus maar weinig terecht van wat de Schrift ons opdraagt te doen: het nieuwe lied voor de Heere te zingen.

Dat had Calvijn anders wel bedoeld. Die verstond wel en terdege, dat de kerk niet tevreden moest zijn met de 150 berijmde psalmen — maar dat ze verder moest gaan. In zijn eerste proefbundeltje van 1539 gaf Calvijn naast 18 psalmen al een lied; hij voegde een vignet bij met de woorden „ik zal de enige God psalm en lied zingen, zo lang ik ben”. Dat was net iets meer dan in de geciteerde psalmen 104 en 146 staat! En zijn secretaris Th. de Bèze gaf in 1595 een bundeltje Heilige Gezangen uit, dat blijkbaar tot Calvijns opdracht behoorde. Het bundeltje is vertaald en op psalmwijzen gezet door W. v. d. Kamp, zich noemende en schrijvende Adriaan van Boven. Het was een poging tot uitbreiding van ons liturgisch repertoire — maar „onze” kerken bleken allerm minst een broedstoof voor liturgische ontwikkeling te zijn. Wat u ook tot haar credit wilt rekenen — een wereldomspannende visie en een vernieuwing van het kerklied waren er niet bij. Iedere volgende synode sinds 1948 bracht de kerken zelfs verder van een nieuwe psalmberijming af.

—o—

vreemde kerkrechtelijke manipulaties in de vrijgemaakte kerken, dat juist geworden zijn vanwege hun **verzet** tegen de idee en de praktijk van een „synodaal kerkverband”. En ik kritiseerde daar in het gedrag van de „binnenverbanders” die zo’n „synodaal kerkverband” op zo’n hardhandige wijze in praktijk brachten. Ik formuleerde de gereformeerde opvatting zo:

De Geref. Kerken gaan ervan uit, „dat de kerken **niet** in een „synodaal verband” leven, en dat dus het kerkverband naar zijn aard geen „synodaal” verband is. Zij gingen er integendeel van uit dat de plaatselijke kerken in een **verbond** leven dat uitsluitend (!) gefundeerd is in een gemeenschappelijk geloof in en belijden van het Woord van God. ... Het zo gefundeerde **verbond van kerken** is voorts een verbond waarin o.a. een synode een — zéér bescheiden! — functie te vervullen heeft. Een synode staat „onder” een classis en nog verder „onder” een kerkeraad.”

Hoe dit nu verder ook zij, mèt ds Holwerda ben ik het volkomen eens dat we een „synodaal kerkverband” **in welke vorm ook** moeten afwijzen. Zo’n verband is on-

bijbels en daarom ook ongereformeerd.

En ik ben er rotsvast van overtuigd dat al onze kerken dat ook doen.

Nu schrijft ds Holwerda verder dat hij de levende band des geloofs die er tussen de gemeenten bestaat „gestalte” wil geven in een verbond.

Uit wat ik zo juist citeerde blijkt dat ik daar van ganser harte mee akkoord ga. Dat betekent evenwel niet veel! Wat van meer belang is: ds Holwerda beweegt zich door dit te poneren geheel in Schriftuurlijke lijn! Volgens het N.T., zo maakte prof. Deddens ons in zijn inaugurele oratie duidelijk, is elke plaatselijke kerk „een lichaam van Christus, een compleet geheel, en al mogen ze tegenover elkaar geen ogenblik de geestelijke eenheid vergeten, **van een institutionele eenheid is geen sprake**; elke kerk is vrij en zelfstandig tegenover de zusterkerken.” Dat is duidelijke taal! Geen institutionele eenheid tussen de kerken. Dus geen in een synode berustend, geen door een synode gevormd, geen „synodaal kerkverband”. Er mag tussen die plaatselijke kerken alleen sprake zijn van een op voet van volkomen

Maar dat wij hier vanavond twee kerken broederlijk bijeen treffen, kerken die ook ’s zondags als broeders samenwonen, is een zaak van grote vreugde. Het opent perspectieven. Hoe zal het in de toekomst gaan? vragen wij ons af. Zullen wij ter ere Gods nog kerkmuren overeind houden? Zullen de gereformeerde traditionalismen, iedere kerkgemeenschap de hare, blijven bestaan tot de wederkomst van onze Heer? Zal elke ware kerk blijven staan op haar rechten, haar historie, haar papieren, grenzen en gebruiken? Misschien wel strijdend voor heilige huisjes, die al ingestort zijn? Of zullen de Christgelovigen wellicht eenmaal in barre nood, verbroekeling, isolement en vervolging, naar elkander toe geslagen worden? Om elkander in Christus te omarmen, te troosten, te bemoedigen en samen het nieuwe lied van ’s Heren goedertierenheid te zingen? Ons is immers geen eeuwig kerkinstituut beloofd, geen garantie voor de successie der ambten en der meerdere vergaderingen. Integendeel. Het laat zich aanzien dat de huidige kerkelijke structuren binnen zeer korte tijd ons ontnomen kunnen worden; dat de ambten ons ontvallen, de gemeenschappen ontbonden worden en dat alle gelovigen op elkander en op zichzelf teruggeworpen zullen worden. En daarom is het zo goed ons tijdig te wapenen, de Heere te psalmzingen zo lang het nog kan.

—o—

Nu is het nog mogelijk, dat de gemeente zelf na de preek de tekst nog eens zingt; u denke aan de boekjes van ds Hans Bouma. Dan wordt de prediking niet alleen aangehoord — maar ook overgenomen, gerelaieerd, versterkt doorgegeven. Dan zijn we niet slechts hoorders maar ook daders van het Woord. Maar zegt u eens eerlijk: durven we er mee te beginnen? Ja in Eindhoven, Rijsbergen, Baarn en in enkele andere heel bijzondere kerken. Maar dan stamelt de grote meerderheid onthutst: „ze dóen daar maar!” Daar moeten we toch eens over heen komen. We moesten ons vertrouwen maar eens stellen op onze hemelse Vader. Bidden om het nieuwe lied, dat Hij ons opdraagt en dat Hij ons wil schenken. En als we onze ogen open doen... dan liggen tal van nieuwe liederen klaar: psalmen, Schriftuurlijke gezangen, parafrasen van Schriftplaatsen zoals Luther dichtte, koormotetten om de preektekst uit te dragen, antifonen om de Heere bij beurten toe te zingen, gelegenheidsliederen bij doop en avondmaal, liederen om de kerkdienst af te sluiten.

Wat zegt u: is dat alles een beetje abacadabra voor u? Maar kennen wij dan eigenlijk de vreugde van de liturgie wel? Of weet u niet meer, waar we het over hebben?

Toen David de ark naar Jerusalem bracht liet hij het niet bij zang en spel — maar hij dānste! Hij gaf zichtbare muziek ten beste. Hij voegde de daad bij het Woord, hij verheugde zich in de God des levens. En niet maar zo’n beetje — met álle macht! Als de koning drinkt, zegt het spreekwoord, mag het volk dansen. Maar als de koning dānst... dan mag toch het volk wel in extase zijn. Dan zingt heel het volk: „o Heer, de koning is verheugd! Hij wil Uw almacht prijzen, U juichend dank bewijzen.”

vrijwilligheid aangegaan **verbond**.

Zo’n verbond hebben de naar Gods Woord ge-re-formeerde kerken dan ook van meet af aangegaan. En dat hebben ze — behalve in tijden van deformatie en verval — ook gehandhaafd. De Gereformeerde Kerken spraken er daarom steeds van dat zij een **federatie of confoederatie** vormden, dat ze samenleefden in een „confoederatief verband”. De kerken traden volkomen vrijwillig tot dit verbond toe. En ze konden ook weer uit dat verbond uittreden zonder dat door deze daad als zodanig iets van hun karakter als kerk te verliezen! En dat verbond mocht niet anders functioneren dan in vergaderingen van afgezanten van de vrije, zelfstandige kerken die volkomen gehoorzaam dienden te zijn en blijven aan hun lastgevers, de plaatselijke kerken. Van enig bestuur, raad, college dat **boven** de kerken zou staan mocht nooit of te nimmer sprake zijn.¹⁾

Zo wil ds Holwerda het. En ik ben er weer zeker van dat dat ook met al onze kerken het geval is. Ook zij willen van geen „synodaal verband”, weten, maar willen een verbond van volkomen vrije en zelfstandige kerken.

Dit is ook weer een verheugende overeenstemming tussen onze kerken.

☆☆☆

Ook in zijn omschrijving van het doel van het samenleven en samenwerken sluit ds Holwerda zich weer geheel aan bij wat de Gereformeerde Kerken — de echte! — steeds als zodanig hebben vastgesteld.

Hij schrijft namelijk dat de gemeenten van Christus elkander behoren te beloven elkaar onderlinge hulp en bijstand te verlenen en zoveel mogelijk gezamenlijk die taken te verrichten die dienstbaar zijn aan het gemeenschappelijk welzijn der gemeenten en aan de uitbreiding van het Koninkrijk Gods.

Deze omschrijving acht ik weer voortreffelijk.

Inde reeds genoemde rede van prof. Deddens wees hij er op dat het kerkverband in de eerste tijd na de grote Pinksterdag werd geëfend door correspondentie en persoonlijk verkeer „tot onderlinge hulp en barmhartigheidsbetoon.” Al gauw kwamen er synoden. Deze dienden „tot onderlinge voorlichting, raad en hulp. De synodebesluiten verplichten en

Vindt u dat overdreven? Ongepast misschien? Dat vond koningin Michal ook. Hoe meer koning David de Heere God eerde, des te minder eer behield hijzelf, vond ze. Ze had een steriele visie. Michal was trouwens steriel. Ze bleef onvruchtbaar tot haar dood, staat er in ditzelfde verband. Wie het leest die merke daar op. Deze dingen zijn beschreven ons tot een waarschuwing. En wie afwerend staat tegenover de vreugde van de liturgie — die kan moeilijk vruchten van dankbaarheid voortbrengen. Die blijft onvruchtbaar tot zijn dood...

—o—

Wat betekent zingen en spelen en dansen voor de Heere? Dat zijn kinderen Hem lofoffers brengen, vrijwillige offers, varren der lippen ook wel genoemd, zijn Naam belijden. Welk goed kind zal zijn vader op diens feestdag niet graag verwennen? Nu, onze hemelse Vader luistert graag naar onze zangen; Hij wil de geur van onze lofoffers graag genieten.

Wat was dat lofoffer bij Mozes ook weer?

Dat was het enige offer, dat niet voorgeschreven werd — maar dat aan het believe van Gods volk overgelaten werd. Aan heel Gods volk? Nee, alleen aan degene, die het niet laten kon. „Wiens hart hem bewoog”, zegt de oude vertaling. Het facultatieve offer, het vrijwillige offer; geen weggevertje — maar van het beste! Nu, dat waren de offers van David, waar Michal wijsneuzig kritiek op had. Pas op voor die onvruchtbare kritiek; dat helse oordeel over „geëxalteerdheid” en zo. Maar laten wij, door Christus, Gode een voortdurend offer toebrengen: de vruchten van onze lippen, die zijn Naam belijden. De stam van belijden is lijden. Nu kunnen we nog in vrijheid oefenen. Dan kunnen we straks een stootje lijden.

Dat niet-kunnen-laten vindt u ook in de catechismus: dat allen, die in Christus door een waar geloof zijn ingeplant, niet kunnen nalaten, vruchten van dankbaarheid voort te brengen. Voelt u? Dat is het lofoffer, waar de Heere van gediend wil zijn, dat Hem behaagt. Dat offer is aan ons believe, aan onze gelovige vrijheid overgelaten. Dat hoefde niet door paus Gregorius te worden vastgesteld; dat hoeft ook niet door meerdere vergaderingen te worden vastgesteld, gefiatteerd en begrensd. De Heere moedigt ons aan: nieuwe liederen, lofoffers, beurtzangen, welklinkende muziek, alle soorten instrumenten, alle soorten koren, solisten en massazang, tegenzang, refreinzang zijn toegestaan.

Het liefdesverkeer is de basis van een harmonieus gezinsleven? Nu, het liefdesverkeer tussen Christus en zijn bruidsgemeente mogen evenzeer wel en vreugdevol onderhouden worden: tot ere van het Lam, tot zaligheid van zijn gemeente. Zulk liefdesverkeer kan ons bij tijden dronken maken, zie psalm 36. Zo dronken, dat „ons hart ons beweegt” tot zingen en spelen. En dansen misschien.

—o—

binden niet; van dwangmaatregelen tegen een dissentiërende minderheid is geen sprake.”

In dit spoor gingen de gereformeerde kerken verder. De synoden mochten niet anders doen dan uitspreken van voorlopige oordelen. Die werden pas rechtskrachtig als de kerken die ratificeerden. Ten aanzien van het houden van synoden werd voorts geen enkele eis gesteld. De kerken komen daarin samen op de basis van volkomen vrijwilligheid. „Geen kerk of vergadering wordt verplicht, de synode bij te wonen! We lezen van bidden en verzoeken; van bidden en aansporen; men houdt zich overtuigd dat de Kerken in de uitnodiging zullen bewilligen. Maar iedere kerk bleef vrij ten aanzien van het verzoek in een synode te participeren.

En het allereerste wat de eerste synode van de Geref. Kerken uitsprak was vaststellen dat geen kerk over een andere kerk, geen dienaar des Woords, ouderling of diaken over andere heerschappij zal voeren en dat iedere zich zal wachten voor alle verdenking of verlokking daartoe!” Dit alles wilde ds Holwerda nog weer eens accentueren. Ik ga daarin geheel met hem

mee.

En ik ben er weer zeker van dat dat met al onze kerken het geval is.

★ ★ ★

Nu is de grote vraag of wat op het Convent aan de orde is gekomen op enigerlei wijze in strijd is met deze door alle kerken aanvaarde grondgedachten. De daar in bespreking komende artikelen beginnen met een omschrijving van het doel van de gemeenschapsoefening der kerken die tot in de woorden toe overeenkomt met wat ds Holwerda schreef.

Voorts zeggen ze dat de vergaderingen van de afgevaardigden van kerken — hoe die heten is van minder belang — niets mogen doen dan zich bezig houden met wat de kerken van hen vragen. En wat daar ter sprake zal komen moet eerst naar de kerken gestuurd worden opdat die zich daarover een oordeel kunnen vormen en de afgevaardigden kunnen instrueren.

Verder wordt er gezegd dat die vergaderingen met alle kracht naar overeenstemming zullen streven! Over de wijze van afvaardiging

En dan is er nog een plaats in de Bijbel, die we vandaag elkander mogen voorhouden.

Hosea was die profeet, die kinderen bij een hoer moest verwekken. Vreselijk gezinsleven, onzekerheid over het vaderschap, verdriet en ellende. Om daarmee uit te beelden dat Israël ontrouw was geworden aan de Heere God en nu niet meer Zijn volk mocht heten. Ook geen genade meer kon verwachten.

Maar zie, in het tweede hoofdstuk kon de Heere zijn volk al niet meer verloren laten gaan. Hij zou het de verkeerde weg versperren en teruglokken op de goede weg. Hij zou het huwelijk van voren af beginnen. Hij zou zijn bruidsgemeente zuiveren en haar hart veranderen. En daarna haar doen bezwijken onder zijn weldaden: vrede, veiligheid, gerechtigheid, recht, genade en ontferming. Wederzijdse trouw. Wederzijds kennen. En nog meer zegeningen stapelen zich op: zegen van de hemel, van de aarde, van koren en wijn en olie, van melk en honing.

U zult zeggen: wat een kostelijk uitzicht is hier geschonken aan de nieuwtestamentische bruidsgemeente, aan ons, die aan het einde der eeuwen staan: besmeurd, verwereldlijkt, gescheurd van barst tot breuk, verleid, verlopen, verloederd. Hoe zullen wij die belofte van God, dat heil-in-Christus ervaren? Hoe zullen wij reageren, wanneer we het begrijpen?

Ook dat heeft Hosea geprofeteerd. Luister: „dan zal zij, de bruidskerk, zingen als in de dagen van haar jeugd, als ten dage toen zij uit Egypte trok.”

Begrijpt u? Een hoer uit de goot, die het zuivere huwelijksgeluk vergeten was, een God-vergeten bruidsgemeente wordt door Gods bodemloze genade tot nieuw en blijvend geluk gebracht. En ze gaat weer zingen als in haar meisjestijd: een lied van vroeger. Bijvoorbeeld het lied van Mozes. En het lied voor het Lam. En het nieuwe lied van Gods genade-in-Christus. En een refreinzang over Gods goedertierenheid, die in eeuwigheid is.

De kerken van Jezus Christus zijn zware dagen beloofd. Het wordt heel erg, wil het beter worden. Maar de profeet Habakuk zong in het gezicht van dreigende donder: dat hij rustig zou afwachten de dag der benauwheid. En als het onheil zou komen: dat de vijgeboom niet meer zou bloeien, de wijnstok en de olijf kapotgeschoten door oorlogsgeweld, de akkers stukgereden door strijdswagens, de schapen en runderen weggevoerd zouden zijn... dan wist hij één ding volkomen zeker. Dat hij niettemin zou juichen in de Heere, jubelen in de God van zijn heil.

En daarom: zing! Zing voor uw leven. Zing voor de God van ons heil. Elke zondag, elke werkdag. Opdat uw lied de wereld omspanne en allen verzamele die deze klank kennen. Opdat de aarde vol zij van 's Heeren heerlijkheid. Opdat Hij alles kan zijn en in allen.

zal wel geen enkel verschil bestaan. Elke kerk stuurt er twee naar de regionale vergaderingen. Elke regionale vier naar de landelijke. En die krijgen allen de nodige, door hun lastgevers opgestelde, instructies mee.

Het tere punt vormen de landelijke vergaderingen. Maar daarvan wordt uitdrukkelijk gezegd dat door deze niet meer dan voorlopige inspraken mogen worden gedaan. De kerken zullen deze — natuurlijk nadat ze die eerst zelf besproken en beoordeeld hebben — op hun regionale vergaderingen bespreken en beoordelen. Dat oordeel zullen ze daarna aan de volgende landelijke vergadering meedelen en die kan daarna tot definitieve besluitvorming overgaan. En daarna hebben de kerken het recht en de plicht deze besluiten nog weer eens te toetsen en te ratificeren, of ze, als ze in strijd zijn met de Schrift en de door de kerken onderling gemaakte afspraken, te verwerpen.

Dit komt op het Convent ter sprake. Meer niet.

En ik zou ieder willen vragen of deze bepalingen, dit frame-werk voor het samenleven en samenwerken der kerken op enigerlei

wijze in strijd komt met de door allen aanvaarde grondgedachten voor het kerkelijke samenleven en samenwerken. Ik kan dat met de beste wil van de wereld niet zien. Natuurlijk kunnen boze lieden overal in alle, ook de beste, organisaties en vergaderingen, onheil aanrichten. Maar dat is een heel andere kwestie!

★ ★ ★

Als er nu nog broeders zijn die met het voorgestelde moeite hebben zou ik hen willen wijzen op het optreden van de vrome Brummelkamp in een dergelijke situatie.

Brummelkamp had zich op de synode van 1840 tegen de aanvaarding van de onveranderde Dordtse kerkorde verklaard. Duidelijk zette hij daarna in een nota uiteen waarom. Maar terwijl hij zijn „vrijheid” ten opzichte van de D.K.O. handhaafde „verlangt en vraagt” hij

„door broederlijke liefde verbonden aan al het volk van God... zoveel mogelijk, gemeenschaps-oefening met allen, die zijne verschijning liefhebben.” Doordrongen van het besef dat het goed en nuttig is, dat de Opzieners zekere ordinantiën onder zich stellen.”)

Bericht

Van verschillende zijden werd mij gevraagd of het niet mogelijk was het opstel dat ik onder de titel „Informatie en Oriëntatie” in het bekende Informatieboekje publiceerde afzonderlijk verkrijgbaar te stellen. Ook in de (synodaal) Geref. Pers werd daarop aangedrongen. Het Informatieboekje is uitverkocht. Men achtte het nuttig om vrienden en bekenden in binnen- en buitenland enig inzicht te geven in wat die kerken met de rare naam „Vrijgemaakt Geref. Kerken (buiten verband)” zijn. Ook achtte men het geschikt om aan jonge leden der kerk, die de jongste kerkgeschiedenis niet bewust hebben meegeemaakt in handen te geven. Ik heb hierover met de Uitgever gesproken en die deelde mij mee dat die afzonderlijke uitgave inderdaad mogelijk is. Hij had nl. het zetsel daarvan laten staan! Uiteraard moet er dan een flink aantal van worden besteld. Ik geef dit bericht zonder meer door. Men weet de Uitgeverster is de fa. Buijten en Schipperheijn, Valkenburgerstraat 106, Amsterdam.

C.V.

verklaart hij zich volkomen bereid „tot het maken van afspraken om gemeenschappelijke bijeenkomsten te houden, welke God ons zal gelieven te vergunnen”. Hij is ook bereid tot „zoveel mogelijk overeenstemmende handelingen inzake de gezamenlijke gemeenten betreffende, zoals de toelating van Leraars en dergelijke dingen, welke voorkomen. Voorts ook tot vrijwillige verbintenissen, ter regeling dier zaken, waarin de Godsdienst wel niet gelegen is, maar die goed zijn tot regeling van uitwendige zaken, de Godsdienst betreffende.”

Dit alles wil Brummelkamp „des te meer en dringender” doen, „om daardoor ook de schijn te weerspreken” alsof hij zich „zou willen verheffen boven zijn broeders of vaders die een even dierbaar geloof ontvangen hebben.” Hij doet het om ook de schijn te vermijden alsof hij zou willen weerspreken, „dat alle dingen eerlijk en met orde geschieden moeten”, de schijn ook alsof hij „vrijmachtig”, alsof hij „willekeurig” zou willen handelen, „of eigenwilligheid en bandeloosheid in zaken van Godsdienst” ten troon verheffen.

Op grond van deze overwegingen verklaart Brummelkamp dat hij van ganser harte alles aanneemt, „hetwelk dienstig is om de eendrachtigheid en enigheid te voeden en te bewaren, om alles, hetwelk door deze Vergadering, overeenkomstig Gods onfeilbaar getuigenis, besloten en aangenomen wordt te onderhouden.”

Deze verklaring is opvallend. Brummelkamp zegt eerlijk en precies hoe hij over de in geding zijnde kwestie denkt. Maar daarbij taxeert hij de betekenis daarvan zorgvuldig. Hij beseft dat het verschil in kijk op de kerkorde geen verwijdering tussen de broeders mag veroorzaken. Laat staan dat het tot een kerkscheuring zou mogen leiden. En hij vindt, we

mogen wel zeggen: op evangelische wijze, een weg om ondanks het verschil van inzicht, het samenleven en samenwerken van de kerken en broeders te doen voortgaan.⁴⁾

★ ★ ★

Is dit woord niet een uiting van diep kerkelijk besef, van waarachtige ootmoed en van zelfverloochenende liefde voor de broeders?

Moge de HEERE dit alles geven aan den broeders dit in het Convenens zullen samenkomen! Daartoe ga ons gebed en dat der kerken op.

¹⁾ In De Reformatie en De Wachter van vóór de oorlog heeft prof. Greijdanus in tientallen artikelen tegenover dr H. H. Kuiper aangetoond dat het karakter van het verband tussen de Geref. Kerken van het begin af tot 1816 geen „synodaal verband”, geen „hiërarchie”

maar „een vrijwillige naar Gods wil aangegane confoederatie was”. En dat bij de Doleantie de kerken zeer bewust weer zo'n verbond hebben aangegaan. Vanaf 1926 heeft men dat verbond steeds weer geschonden. Maar dat kon alleen door het schenden van wat de kerken elkaar plechtig hadden beloofd.

²⁾ Bekend is de „rekenom” van prof. Greijdanus. Eén kerk heeft 0 macht over een andere. Tien kerken hebben 10 x 0 = 0 macht over andere, enz.!

³⁾ Brummelkamp zinspeelt hier op de confessionele uitspraak (art. 32 N.G.B.) dat „het nuttig en goed is, dat die regeerders der Kerk zijn, onder zich zekere ordinantie instellen en bevestigen tot onderhouding van het lichaam der Kerk.”

⁴⁾ Over deze synode en nog veel meer schreef ik een boekje dat dezer dagen onder de titel *KERKGEMEENSCHAP EN KERKORDE; Kort overzicht van de strijd gevoerd in de Afscheiden Kerken tussen 1836 en 1840 over de Kerkgemeenschap en de Kerkorde*, bij de fa. Buijten en Schipperheijn zal verschijnen.

H. E. S. WOLDRING — AMSTERDAM

Het werk wordt voortgezet

Op 1 juni van dit jaar nam prof. dr K. J. Popma officieel afscheid als hoogleraar in actieve dienst. Meer dan 25 jaar heeft hij zijn kolleges reformatorische wijsbegeerte gegeven. Een ontzagwekkende hoeveelheid publikaties verscheen van zijn hand. Hij schreef meer dan velen van zijn geïnteresseerde lezers konden verwerken. Prof. Popma heeft veel gedaan op het gebied van het christelijk filosoferen. Het is niet overbodig nog eens te wijzen op de bundel *Het leven beschouwd*. In dit boek krijgt men een goed overzicht van zijn werk en tevens inzicht in de veelzijdigheid van dit werk.

De leerstoel van prof. Popma is na de zomervakantie weer bezet geworden. In Groningen en Utrecht werd dr J. D. Dengerink tot zijn opvolger benoemd. De nieuwe hoogleraar sprak op 26 september jl. in het hoofdgebouw van de Utrechtse universiteit zijn intredeverhaal uit. Hij sprak die middag over de „deling en heling van de universiteit”.

Deze rede las ik met groot genoegen. Prof. Dengerink weet waar hij over spreekt. Meer dan twintig jaar maakte hij deel uit van de besturende colleges van de V.U. De V.U. was altijd een van de kleinste universiteiten en is de laatste tien jaar tot een zeer grote universiteit met meer dan 10.000 studenten uitgegroeid. Het aantal studierichtingen en specialisaties nam toe. De bestuurlijke rompslomp was natuurlijk enorm. Maar dr Dengerink interesseerde zich niet alleen in de bestuurlijke zaken, de wijsgerige bezinning op de problemen van de westerse universiteiten interesseerde hem niet minder. De universiteit splitste zich meer op in specialismen, de deling van de universiteit werd steeds duidelijker en i.p.v. een universiteit sprak men reeds van een multiversiteit.

Dr Dengerink gaat in zijn rede op de nota's van Posthumus in, tevens bespreekt hij gedachten van Jaspers en Ortega y Gasset over de universiteit. Aan het eind van zijn rede komt hij tot een eigen standpuntbepaling, gericht op de heling van de universiteit. Een duidelijk geloofsstandpunt ligt aan zijn visie ten grondslag.

Hopelijk mag prof. Dengerink gedurende vele jaren zijn kolleges geven en zal hij met geestverwanten en niet-geestverwanten aan de rijksuniversiteiten in Groningen en Utrecht tot gesprekken komen en in gesprek blijven.

Niet alleen de opvolging van prof. Popma en de rede van prof. Dengerink vragen onze aandacht. In Delft gebeurde er ook iets met de leerstoel reformatorische wijsbegeerte. Prof. dr. ir. H. van Riessen pakte zijn biezen en werd opgevolgd door dr. ir. E. Schuurman, die sinds vorig jaar ook reeds hoogleraar is aan de Technische Hogeschool in Eindhoven. Prof. Schuurman aanvaardde vorig jaar zijn hoogleraarschap in Eindhoven met het uitspreken van een rede over „de kulturele spanning tussen technocratie en revolutie”. Destijds besteedde wij in Opbouw reeds enige aandacht aan deze rede. Daarom nu niet meer daarover. Wij wensen prof. Schuurman geluk en vooral sterkte met zijn zware doceertaak in Eindhoven, Delft en met zijn werk aan de V.U.

Nog enkele opmerkingen over het afscheid van prof. Van Riessen van de Technische Hogeschool te Delft. Drieëntwintig jaar heeft hij in Delft gedieneerd. Hij concentreert zich nu helemaal op zijn werk aan de Centrale Interfaculteit voor Wijsbegeerte aan de V.U., waarvan hij ook nog het faculteitsvoorzitterschap op zich nam!

Bij zijn afscheid van Delft, 25 september jl., sprak prof. Van

Riessen een afscheidsrede uit, getiteld „Wat is filosoferen?” Wie had dat nou gedacht? Geeft een hoogleraar 23 jaar filosofiekolleges en bij zijn afscheid komt hij met een opgewekt gezicht de vraag stellen: Wat is filosoferen?

Dat is toch wel echt iets voor filosofen en voor prof. Van Riessen: steeds weer bezig zijn met de meest fundamentele vragen uit je werk.

Nu is prof. Van Riessen zich er altijd goed van bewust geweest, dat er mensen zijn die van de filosoof zeggen: die man is gek.

Van Riessen's boek 'Op Wijsgerige Wegen' eindigt bijvoorbeeld met een citaat van Tjil Uylenspiegel: „De mensen achten mij dwaas, maar ik heb het er dan ook naar gemaakt.”

Prof. Van Riessen voegt er echter direkt aan toe, dat men dit niet hoeft te zeggen van die filosofie die zich bewust is van haar beperkingen en haar religieuze vooronderstellingen. Met deze problemen is prof. Van Riessen in zijn Delftse afscheidsrede opnieuw bezig geweest en heeft hij over de aard van het filosoferen gesproken. Men kan het nalezen! Wij hopen, dat het werk van prof. Van Riessen in Delft gezegend is en dat hij in Amsterdam met veel levensvreugd zijn taak zal voortzetten.

Voor de actieve lezers, die zich nog iets verder in de problemen wil verdiepen herhaal ik de genoemde publikaties:

K. J. Popma,
Het leven beschouwd.

Feestbundel bevattende een overzicht van zijn werk. Nog leverbaar door de uitgeverij Buijten en Schipperheijn, Amsterdam. f 35,—.

J. D. Dengerink,
Deling en heling van de universiteit.

46 blz. Uitg. Van Gorcum, Assen.

Deze rede is evenals de rede van Prof. H. van Riessen, *Wat is filosofie?* (25 blz.) verkrijgbaar bij H. Hoogenhout, Baambrugge. Postgiro 1562942.

De rede van prof. Dengerink kost f 4,50, die van prof. Van Riessen f 3,50, verzendkosten inbegrepen.

(INGEZONDEN)

Over Taizé

„Taizé, oproep tot eenheid van christenen, gescheiden door kerkmuren van glas.”

Onder deze titel verschenen van de hand van de Heer Woldring een tweetal artikelen in dit blad, van 6 en 13 september jl.

Taizé is, zoals U uit deze artikelen kunt weten, een protestantse kloostergemeenschap, onder meer bedoeld om alle christenen samen te binden, zonder te letten op eventueel kerkelijke afkomst.

Deze artikelen waren over het algemeen nog al van lovende aard, al heeft de schrijver ook wel kritische opmerkingen ge-

maakt. Toch zegt hij „bij mij staat de waardering voor Taizé voorop.”

Het heeft mij getroffen dat de schrijver zo'n grote waarde hecht aan deze gemeenschap.

Als men de geschriften doorneemt van hen, die nauw bij Taizé zijn betrokken, dan rijst daaruit een geest op, die meer verwant is aan Rome, al pretendeert men te zijn een protestantse gemeenschap.

In het boekje „Het bidden van Gods Woord” van P. IJ. Emerij worden vele uitspraken aangehaald van oude „kerkvaders”, o.a. Calvijn, maar ook van vele „heilige vaders” zoals H. Theresia, St. Franciscus, St. Augustinus, St. Benedictus enz. Waarom niet op directe wijze Gods Woord laten spreken, waarin juist het gebedsleven zo'n brede plaats inneemt? Zeker geeft deze schrijver directe aanhalingen uit de H. Schrift, maar dit gebeurt op een allerongelukigste manier. Als hij, al schrijvend een bepaalde schriftplaats op het oog heeft, zet hij een cijfer, te beginnen met 1, 2 enz. Dan moet men eerst achter in het boekje onder het hoofd „Notities” het cijfer zoeken, waar dan de tekst wordt aangeduid, bij Ef. 1, 18, en dan moet men zelf in de bijbel nagaan wat er staat. Waarom de Schriftgegevens niet verwerkt in wat de schrijver heeft te zeggen? Het valt dan ook op, dat deze Schriftplaatsen zo weinig positief door de schrijver worden gebruikt.

Wat de kloostergemeenschap zelf betreft, deze is nogal strak georganiseerd. Het hoofd van deze gemeenschap, de prior, heeft een beslissende invloed. Eén van de daar geldende regels luidt: „Om een sfeer van tegen elkaar opbieden niet in de hand te werken, draagt de Prior tegenover zijn Heer de verantwoording, om te beslissen, zonder dat hij daarmee aan een meerderheid gebonden is. En als enkele broeders van deze gemeenschap elders in de wereld tewerk worden gesteld, luidt de opdracht: „Zij houden de prior regelmatig op de hoogte van hun leven.”

„Laten zij zonder zijn goedvinden zich niet aan en nieuwe onderneming wagen, want het is de taak van de prior de broeders (in Taizé) te raadplegen.”

U ziet de prior heeft een sterk hiërarchisch gezag.

Ook lezen we van de mogelijkheid tot biechten in deze gemeenschap. Ook dit is weer met roomse trekken besmet. Het gebeurt volgens een vast schema, waarin de voorganger en de biechteling een soort biechtformulier afwerken, waarna de voorganger absolute verleen.

Dr P. A. Elderenbosch schrijft in zijn boekje „Taizé” ook over de verhouding met de R. Katholieken en tracht in zijn schrijven bij protestanten begrip te kweken voor bepaalde roomse instellingen, bijv. die van de paus. (bladz. 78) Hij schrijft: „Een zichtbaar centrum van de eenheid der kerk en een ambtsdrager die er in hoogste instantie voor waakt dat de kerk blijft leven bij haar apostolische opdracht en uit de apostolische verkondiging, behoeft in de reformatische theologie geen onmogelijkheid te zijn, integendeel” — en daar volgt dan heel geruststellend op — ook Calvijn had daar geen bezwaar tegen. Het is alleen jammer dat de schrijver

niet aangeeft waar dat te vinden is in Calvijn's geschriften. De schrijver vervolgt: „Het gaat echter om de wijze waarop het pauselijk gezag functioneert, ook om de functie van de paus in duidelijk onderlinge relatie met die van de andere dienaren der Kerk.”

In het boek „Broeders van deze wereld” zegt de prior van Taizé, dat paus Johannes XXIII door zijn benoeming als paus een nieuwe lente in de eucumene inluidde. Hij had oog voor iemands goede bedoelingen, zijn „innocenza”. „Hij zag die innocenza (die onschuld) in de broeders van Taizé en hij schonk hun zijn vertrouwen.” Als men zo spreekt over het primaat van de paus heeft men dan nooit van Christus gelezen, dat Hij gezegd heeft: „Gij zult u niet rabbi laten noemen, want één is uw Meester, en gij zijt allen broeders. En gij zult op aarde niemand uw vader noemen, want één is uw Vader, Hij die in de hemelen is. Laat u ook geen leidlieden noemen, want één is uw Leidman, de Christus.” Matth. 23 : 8-10.

Ook is het opmerkelijk dat men in de geschriften over Taizé praktisch niets leest over de zonde, waartegen ook wij als christenen hebben te waken in al ons werken en bezig zijn. Steeds is er in hun geschriften sprake van je open stellen voor de ander, het betonen van menselijkheid, het beoefenen van zelfbeheersing enz. Nooit één woord over Gods verbondsverhouding tot Zijn volk, waarin Hij als God des Verbonds recht heeft op het leven van Zijn kinderen. Moet dan, zoals br. Woldring schrijft, de sfeer ons als 't ware begeistere, om ons op te werken tot kinderen Gods? Een sfeer van ikonen, kaarsen, reitrite, biecht enz. Steeds ook wordt in hun geschriften de gedachte gevoeld, dat Christus op aarde Zijn arbeid dan pas zin had als armoede en onthouding aanwezig waren bij hen, die Hij bezocht. Nergens vinden we deze gedachte in de evangelieën. Christus richtte Zijn boodschap tot rijk en arm. Ja, zelfs stelde Hij de koningin van Scheba aan Israël tot een waarschuwend voorbeeld. En dit was toch bepaald geen onbemiddelde hoogheid.

Dr P. A. Elderenbosch schrijft in zijn boekje „Taizé”, blz. 127, in verband met Hand. 2 : 42: „De gemeenschap die Christus ons gegeven heeft, was meer dan een contact op religieus niveau. Hij deelde het leven met de armen, de verworpenen en stervenden tot aan het kruis. Uit deze gemeenschap ontstaat de gemeenschap van mensen die met elkaar in het leven van Christus delen en die dan ook, wanneer zij echt is, niet anders dan een grote solidariteit kan zijn.”

Deze taal kunnen wij ook in Nederlandse kerken beluisteren, maar dan wel door zgn. progressieve predikanten, die menen dat de Bijbel alleen maar een boodschap heeft voor de derde wereld. Het schrijven van br. Woldring (hoewel hij het zo niet bedoelt) acht ik juist zo gevaarlijk voor de christelijke jeugd van vandaag. Zij is vaak licht ontvlambaar voor die bewegingen die pretenderen dat de nood van de mensheid op een heel ander vlak ligt, dan de kerk altijd heeft verkondigd.

Ja, zelfs in bepaalde kerkelijke

kringen is er een stroming, die meent bepaalde structuren op sociaal en politiek gebied in de derde wereld te moeten ontmantelen. Ze laten zich hierin zo meeslepen, dat ze de goegemeente opwekken de collecte te gedenken, die bedoeld is om financiële steun te verlenen aan opstandige volkgroepen.

U zult zeggen: „Maar dat zal Taizé nooit doen.” Ik wil U, br. Woldring, best gelijk geven, alleen de motieven om daartoe te komen zijn in hun leer en optreden hier en daar wel aanwezig. Een tweetal motieven wil ik noemen.

1e. Taizé is mede opgericht met medewerking van de Wereldraad van Kerken, zie dr P. A. Elderenbosch, blz. 86. Het tweede motief noemde ik reeds, naar wat dr P. A. Elderenbosch opmerkt naar aanleiding van Hand. 2 : 42 waar staat: „En zij bleven volharden bij het onderwijs der apostelen en de gemeenschap, het breken van het brood en de gebeden.”

Ik meende dat het goed was om op deze wijze te reageren op de artikelen van br. Woldring. Niet uit lust tot twisten, maar wel om bij het beproeven der geesten elkaar tot een hand en een voet te zijn, en dat bij het licht van Gods Woord.

Schiedam.

H. J. Vermeulen

(In Opbouw van volgende week hoop ik op enkele onderwerpen, die de heer Vermeulen genoemd heeft, nader in te gaan.

H.E.S.W)

Boek-besprekingen

In de Ichtusreeks verscheen bij de uitgeverij Buijten en Schipperheijn te Amsterdam een boekje van ds M. P. van Dijk. De titel is „De uitdaging van het neo-marxisme”. Prijs f 7,90.

De titel van dit 118 blz. tellende boek dekt de inhoud niet helemaal. Wij kennen in deze eeuw veel verschillende stromingen in het marxisme. De bewoners van het Kremlin interpreteren Marx heel anders dan Mao. Fidel Castro doet het op bepaalde punten weer anders en verschilt weer van wijlen Allende. Verder kunnen wij natuurlijk nog de neo-marxistische Frankfurter Schule noemen. Ernst Bloch neemt weer een aparte plaats in. Ook in Frankrijk zijn verschillende stromingen te onderkennen, om van de Verenigde Staten nu maar te zwijgen.

Ds Van Dijk heeft zich voornamelijk beperkt tot Ernst Bloch en Marcuse. Verder blijkt de uitdaging van het neo-marxisme ook enkele politieke theologen te betreffen. De theologen Matz, Moltmann, Pannenberg en Sölle nemen in zijn bespreking de belangrijkste plaatsen in.

Kort samengevat kan ik zeggen, dat vanuit het evangelie de bezwaren tegen de politieke theologie duidelijk geformuleerd is in eenvoudig Nederlands gesteld, maar hij simplificeert de proble-

men niet op aanvaardbare wijze. Hij laat zien, dat de marxistische filosofen en theologen belangrijke problemen aan de orde stellen, die voor ons een uitdaging zijn! Deze problemen vragen ook van ons om een antwoord en de schrijver voert niet voor niets een pleidooi voor een evangelische maatschappijkritiek. Dit is een verdienste van dit boekje te noemen. De schrijver hakt niet met een botte bijl op de marxisten in. Hij probeert ook niet alleen die punten bij hen op te noemen waar hij het niet mee eens is. Hij wil met hen in discussie gaan en ook de sterke kanten van de marxisten tot hun recht laten komen. Hoewel het boekje zeer eenvoudig geschreven is, blijkt er uit dat de schrijver zijn marxistische gesprekspartners serieus neemt.

—0—

Ethiek en pelgrimage is de titel van een 103 blz. tellend boekje van prof. dr W. H. Velema uit Apeldoorn. Uitgegeven door Ton Bolland te Amsterdam. Prijs f 9,50. De volgende onderwerpen komen aan de orde: Is vreemdelingschap een vlucht? Wat zijn de bijbelse gegevens in het oude en in het nieuwe testament? Calvijn moet natuurlijk even opdraven. Ook Kuyper en Schilder komen er aan te pas. 't Kan niet missen. Vervolgens wordt een uiteenzetting gegeven over de dekonfessionalisering, over het compromis en over nog enkele daarmee in verband staande problemen.

Ik vind het moeilijk over dit boek een oordeel te geven.

De schrijver geeft in bijna alle opzichten een duidelijke uiteenzetting. 'k Heb geen moment in m'n haar zitten krabben en gepiekerd over de vraag: wat bedoelt 'ie daar nou mee? O nee, 't is allemaal juist glashelder. Toch is dit mijn probleem met dit boek. Het is op essentiële punten iets te gemakkelijk. Er wordt over de antithese, de kultuuropdracht, het vreemdelingschap en de pelgrimage gesproken, maar er is in de bespreking te weinig te merken van de spanning die deze onderwerpen zelf met zich mee brengen in het konkrete leven van de mens.

In het bovenstaande werd over de uitdaging van het neo-marxisme gesproken. In het boek van ds Van Dijk merk je de spanning van de uitdaging regelmatig. Ik zeg niet, dat in de beschouwing van prof. Velema geen spanning zit. Maar gezien de met spanning geladen problemen als anti-these en pelgrimage, komt daar in het boek te weinig van naar voren.

H. E. S. W.

Kerknieuws

Ds J. van Dijk — Ds J. van Dijk te Nijverdal vierde 17 november jl. zijn 75e verjaardag. Ds Van Dijk aanvaardde het ambt van predikant te Duurswoude op 11 april 1926, vertrok vervolgens naar Schildwolde, waar hij intrede deed op 7 sept. 1930. Na hier ettelijke jaren te hebben gewerkt, verbond hij zich op 14 juli 1957

aan de kerk te Heerenveen. Ds v. Dijk ging met emeritaat op 15 november 1964 en vestigde zich te Nijverdal. Een enkele maal gaat hij nog voor in de Dienst des Woords.

Amstelveen — De kerkeraad gaf ds H. J. v. d. Kwast verlof wegens ziekte van ds G. Janssen te Amsterdam-West enige hulpdiensten in de kerk te Aalsmeer te gaan verrichten.

Klassis Enschede — De vergadering van kerken binnen het klassikaal ressort Enschede d.d. 7 november jl. vaardigde de volgende broeders af om haar te vertegenwoordigen ter voortgezette Conventvergadering te Utrecht op 30 november a.s., nl.: ds C. Bakker te Enschede-Zuid en ds J. Scheltens te Zalk en Veecaten alsmede de brs Eikelboom te Hengelo (O.) en Stokvis te Dalfsen als primi en ds O. Mooiweer te Enschede-Noord en br Bernaat te Zalk en Veecaten als secundi.

Amsterdam-Centrum — Uit de kerkeraadvergaderingen van 7 en 14 oktober 1974: „De Raad neemt kennis van het verslag van de vergadering van vertegenwoordigers aan de Chr. Geref. Kerk van Amsterdam en de Geref. kerken buiten verband van de classis Amsterdam d.d. 10-10-74. Op deze vergadering, gewijd aan de kanselruil, is ter sprake gebracht het voorstel, door Centrum aangenomen, om in het op te stellen rooster voor de roulering van predikanten uit de classis Amsterdam ook de ruilbeurten op te nemen met de Chr. Geref. predikanten. De hoofdzaken uit de over-eengekomen regelingen zijn:

a. De kanselruil vindt plaats tussen de Chr. Geref. Kerk van Amsterdam (Oost, West, Zuid) en alle geref. kerken uit de classis, voorlopig nog met uitzondering van die van West, omdat de betreffende kerkeraad door de ziekte van ds G. Janssen de eindbeslissing nog niet kon nemen.

b. Kanselruil mag ook plaatsvinden met plaatselijke kerken elders in het land waar een overeenkomstige regeling tot stand is gekomen.

c. De predikanten hebben over en weer de bevoegdheid tot het bedienen van de sacramenten.

d. Hoewel ervan wordt uitgegaan, dat naar goede orde de leden in eigen gemeente het Heilig Avondmaal vieren, hebben ze over en weer toegang, indien daartoe aanleiding of wens bestaat.

e. Het streven moet erop gericht zijn in de toekomst te komen tot gemeenschappelijke diensten. Bij diensten op bijzondere dagen (dankdag, biddag, chr. feestdagen e.d.) kan dat direkt gerealiseerd worden.

f. Voor roulering c.q. ruiling komt één dienst per drie weken in aanmerking. De gezamenlijke predikanten nemen op zich de voorgenomen rooster te ontwerpen. Medegedeeld wordt, dat los

van deze rooster de eerste ruiling met Centrum zal plaatsvinden D.V. 24 november a.s.; dat de Apeldoornse hoogleraren zich bereid hebben verklaard in gemeenten waar regelingen tot kanselruil zijn tot stand gebracht voor te gaan in de Dienst des Woords. Alles bij elkaar een tot blijdschap strekkend resultaat, waarvan gehoopt wordt, dat dit onder de zegen des HEREN tot heil mag zijn van de samenwerkende gemeenten.

Heemstede — De diensten van de kerk van Heemstede zijn als volgt vastgesteld: De even maanden om negen uur 's morgens en vijf uur 's middags en de oneven maanden om kwart voor elf 's morgens en vijf uur 's middags. Het Avondmaal wordt gevierd, indien mogelijk, op de tweede zondag van de even maanden.

Soemba-Borneo (63) — De kerkelijke bijdrage, daarover zouden we nog even met elkaar praten. Weet U nog van de vorige keer? Toen vertelden we dat de salarissen van de goeroe's uit de gemeenschappelijke kerkkas kwamen. Zij toch werken voor de verbreiding van het evangelie onder de heidenen. En die kerkkas mógen wij vanuit Nederland vullen. Ja, dat mógen we. Bent u daar niet blij om, dat U zó heel bescheiden mee mag doen in dat grote koninkrijk van onze Heer?

Maar nu over de predikantstratemen. Ds Goossens schrijft daarover: „Er is nog geen besluit genomen; ik heb voorgesteld om dat uit te stellen tot de volgende synode, opdat de gemeenten er eerst zelf hun gedachten over kunnen laten gaan. Want principieel horen de predikanten door de eigen gemeente onderhouden te worden, terwijl de gemeenschappelijke kerken hoogstens aanvullende steun kunnen geven. Principieel gesproken, zeg ik uitdrukkelijk erbij. Want in de praktijk zal die aanvullende steun het leeuwendeel vormen, omdat je de predikanten toch niet het slachtoffer kan laten worden van de laksigheid hunner gemeenten, en zullen we er op moeten toezien dat ze toch minstens evenveel krijgen als de goeroe's. ... Velen zeiden (op de synode) laten we maar zien wat de gemeenten kunnen opbrengen, maar ik zei: neen, in al de afgelopen jaren hebben we al „gezien“ wat de gemeenten opbrachten, en dat was vrijwel niets. Dat komt omdat de gemeenten niet opgevoed zijn om wat te geven voor Gods Koninkrijk.” Toen lanceerde ds G. een bedrag van Rp 10 (ongeveer 7 cent) per ziel per week, en dat zijn dan collecten plus bijdragen, plus wat „in natura“ kan komen. Dat leek nog al veel. Maar, zei hij, als één Oemboe (welgesteld man) één driejarige sapi (rund) verkoopt, kan hij met de opbrengst ervan de bijdrage van een hele gemeente voor een half jaar betalen. De

verkoop van één Soembanese haarkam geeft een bijdrage (voor één prsoon) voor 6 jaar! Zeg nu eens eerlijk: is dat geen fooi voor de dienst des Heren? Is Christus ons slechts zoveel waard?”

Onze Soembanese broeders en zusters verstaan dit allemaal nog niet zo. Als je daarover denkt, komt in je herinnering dat je in je jeugd per collecte — en dat waren er steeds drie per dienst — van je ouders twee cent, een halve stuiver of zoiets kreeg. Dat was vóór de oorlog en in gezinnen met een heel bescheiden inkomen. Het is nu in bedragen veel meer, maar in verhouding tot ons inkomen zal het gerust nog wel beneden de 10% blijven, die onder Israël gold.

„uiteindelijk, — zo gaat de brief verder — is dan toch maar besluiten om Rp 10 per ziel per week als streefbedrag vast te stellen, waarbij echter door velen uitdrukkelijk gesteld werd dat ik er niet op moest rekenen, dat dat bedrag nu ook werkelijk opgebracht zou worden. Ik zal al blij zijn, meer dan blij, als de helft dit jaar binnenkomt. Laten we er maar het beste van hopen, maar koestert u er a.u.b. geen te hoge verwachtingen van. Geve de Here dat dit een begin mag zijn, een begin van christelijk verantwoordelijkheidsbesef in de gemeenten.” We hopen het met hem. Bijzonder omdat daar dan in uitkomt dat er

vruchten van de Geest zijn. Niet de gave zelf, maar het hart dat de gave geeft, wil de Here graag zien.

Het is wel gepast aan het eind van dit verhaal even te noteren dat het gironummer van de zendingscommissie van de Geref. kerk van Den Haag-ZW is 1758194.

Geschenk
voor de feestdagen:

DE GEUR VAN HET VELD

14 herdrukte verhalen over jacht en natuur
door D. W. L. Milo.

Bestellen: f 6,— op postgiro 922470 van D. W. L. Milo, Vierhouten, Franco.

Bijbelstudie!

De 'Hulp bij Bijbelstudie' over „De Profeet Jona” en „De brief van Jakobus” zijn nog enkele exemplaren verkrijgbaar.

Bestellen op giro 575663 t.n.v. G. de Kruijf, Utrecht. Prijs per ex. f 2,—; 5 ex. f 8,50; 10 ex. f 16,—; 20 ex. f 31,—; elke 10 ex. meer f 15,—.

GOED NIEUWS!

In de reeks

„DE VOORZEIDE LEER”

verschijnt binnenkort:

PSALMEN (I)

door Ds. F. VAN DEURSEN

416 bladz. in fraaie stempelband met goudtitel, prijs f 35,—, doch thans nog voor de **intekenprijs van f 29,50**.

Thans leverbaar de delen:

Ds. C. Vonk:

Inleiding - Genesis - Exodus f 23,50
Leviticus f 31,00
Numeri - Deuteronomium .. f 36,50
Jozua f 35,00
Richteren f 35,00

Ds. F. van Deursen: Psalmen (I) f 35,00*)
*) Intekenprijs tot 31 dec. a.s. f 29,50

In voorbereiding: Ds. F. van Deursen: Psalmen (II) f 35,—, bij vooruit bestellen en betalen f 29,50.

„Broodnodig zulke boeken in deze tijd. Ze leren de Schrift verstaan, geven inzicht en doorzicht.”

Degenen, die alle verschenen delen over de H. Schrift willen aanschaffen kunnen ze direkt ontvangen, desgewenst tegen betaling van **f 25,00 per 3 maanden!** Volledig prospectus zenden wij op aanvraag.

Firma Wesdijk, Liebeek & Hooijmeijer
Singel 55 — Barendrecht — Giro 216828

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Slotlaan 220 - Zeist

Redactieleden

Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.
Redactie-assistent
K. Muller

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 22,50 per jaar
f 11,75 per halfjaar
f 6,15 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.